

למה שימשה ערימת העצמות המסתורית שנמצאה בסיביר?

חמישה מבנים עשויים משיירי ממותות התגלו באתר פריהיסטורי ברוסיה. כעת חוקרים חושפים לשם מה הן נאספו ועוצבו בצורה הזו



ערמת העצמות באתר הפרהיסטורי יודינובו במרכז סיביר צילום: Mikhail Sablin

זיר אותנו ל"מבנה" הממותות במרכז סיביר: אותו הסבר אפשרי לסיבה שבני אדם קדומים התעקשו לאחוז בידם כלי מעצם אחת של פיל, יכול להבהיר מדוע הם טרחו ללקט, לגרו, לסדר ולייצב זו מעל זו עצמות של כמה ממותות. מונר מנט שמשלב זיכרון, שיתוף פעולה ושאיפה להיות חלק מישות משותפת. לא יהיה מופרך לשער שאותה "ערמת עצמות" במרכז סיביר דימתה ממותה, ייצגה ממותה ומבחינת הנכב" סים לתוכה – הייתה ממותה.

על מה ליאונרדו דיקפרי קיבל את האוסקר

בראינונות עימו לקראת הקרנת "האיש שנולד מחדש", סיפר ליאונרדו דיקפרי שהצילומים היו החוויה הקרובה לנועית התובענית בחייו. המעמד הקשה מכולם, לדבריו, היה זה שבו נדרש לאכול לשון לא מבושלת של ביוון. גם זה אקט שבני חברות ילידיות מחשיבים כנעלה וחיוני לשמירת רת הקשר בינם לבין עולם החי. יליד דים מצפון ארה"ב עתרו לקונגרס בשנות השבעים של המאה קודמת, כדי להבטיח את זכותם לטעום לשון ביוון. דיקפרי קיבל על זה אוסקר.

לשרידי דוכים שניצודו באותם אזורים. ממצאים ארכיאולוגיים מתעדים הטמנות מסודרות של עצמות חיות צייד, בתקופות שונות ובגיוון גיאוגרפי: אריות ים ולוויתנים באזור מיצרי ברינג; אייל קנדי (ELK) בדנ"מרק; כלבי ים בצפון קנדה; צבאים בדרום מזרח אמריקה ועוד. כבוד לחיה שניצודה הוא מרכיב בסיסי ביחסים שבניה לבין האדם. זה בוודאי נכון לגבי חיות ענק כמו פילים, לווייתנים וממותות. רצון להירמות לחיות אלה הוא ביטוי מזוכר, רוחני, של כבוד זה.

ערמת העצמות מדמה את הממותה

בתרבות האשלית, כאן באזורנו לפני יותר מחצי מליון שנה, בני אדם קדומים ייצרו העתקים של אבני יד מעצמות פילים שניצודו. זו לא הייתה פעולה אקראית, נטולת חשיבות, לא סתם גיוון בחומרי הייצור של הכלי החשוב בחייהם. מי שבחר לסתת כלי דווקא ממה שהיה פעם גורם בעל חשיבות בחייו, ירע מה הוא עושה. כשאחוז בידו באותה עצם מסותתת, חש שהוא אחוז בפיל. ואפילו שהוא עצמו הפיל. מה שמח

בהתאם לממצאים עלתה אפשרות שונה בתכלית: עצמות חיות הענק בותרו, נאספו ועוצבו למטרות טקסיות. טקסי הודיה לממותה.

יחסי הגומלין שבין ציידים לטרפם

המסקנה המתגרת של החוקרים הרוסים נשענת לא רק על ממצאים בשטח, אלא גם על ידע אנתרופולוגי גי בכל הנוגע ליחסי הגומלין שבין ציידים לטרפם. מזור ככל שזה יישמע לאוזניים מערביות, מלת מפתח להבנת יחסים אלה היא – "הרדיות". קשר מתמשך שבו צד אחד מקריב עצמו או מוסר עצמו למען האחר, ובתמורה מובטח לו טיפול מכובד בעצמו. תיו ושרידות בני מינו בעתיד. ובמלים פשוטות: אנחנו אמנם מוכרחים לאכול אותך, אבל לא נגזים בצייד ולא נזרוק את עצמותיך לפח האשפה. נדאג להן, נשמור עליהן, נזכור אותך – הצבי, הדוב, האייל – בכל יום ובכל מקום. לציידים בני זמננו בסיביר, מזרח רוסיה והאזורים הקרחוניים יש כללים נוקשים הנוגעים לטיפול בעצמות איילים שניצודו, כולל הקמת מבנים מעצמותיהם. טקסים שונים נערכים

להניח שהוא התקיים מאז שבני אדם קשרו את גורלם בזה של חיות גדולות: התקיימו בזכותן, התפעלו מכוחן, שאפו להירמות להן, ולו לרגע.

טקסי הודיה לחיות הענק

יודינובו הוא אתר פריהיסטורי במרכז סיביר, שנחשף ונחקר כבר באמצע המאה שעברה. בני אדם קדומים חיו שם עד לפני 15 אלף שנה, סיתתו כלי צור, צדו ממותות, הבעירו מדורות, צלו בשר ובנוסף לכל אלה – פרטים די קבועים במרחבי קיום אנושי קדומים – גם הקימו חמישה "מבנים" אליפטיים מעצמות ממותות. בצילומים הם נראים כבסיס לפסל סביבתי מטריד או יציקת גבס מוגדמת במעבדה לשיניים תותבות. קוני סטרוקציות העצמות קוטלגו כבסיס למגורים, מחסה לציידים לקטים שחיו באזור ושרידי ממותות שימשו אותם כעמודי תמך באתר בניה. מחקר עכשווי של המכון הזואולוגי באקדמיה הרוסית למדעים חזר אל המבנים הפרהיסטוריים, בחן אופני טיפול בעצמות שהובאו לשם והורו כבו מלמעלה ממאה ממותות שונות.

ין ברקאי ואיל חלפון

ין ברקאי הוא פרופסור לארכיאולוגיה של תקופות פריהיסטוריות, חוקר ומלמד באוניברסיטת תל-אביב. איל חלפון הוא במאי, סופר ומוסמך לארכיאולוגיה. במדור ארכיאולוגיה המתחדש הם תרים אחר עקבות העולם הקדום, בישראל ובעולם, בהווה

בגיל חמש, הילד של אחד מאיתנו היה דוב. הוא הגיע אז לבוסטון, לא ידע מילה באנגלית, לא הכיר אף אחד וכשירד לשחק עם ילדי השכונה נכנס לעורה של חיה מפחידה. הוא התגרע כמו דוב, רדף כמו דוב ובעיקר נהם כדוב. הילדים התלהבו מהאורח המאיים, שיתפו איתו פעולה, חיכו שיגיע ומהר מאוד הדוב היה לחלק מחייהם. עד סוף אותו קיץ הוא גם למד לרבר אנגלית והפסיק לנהום.

הוא לא הילד הראשון או האדם היחיד שנכנס כך לדמות חיה. באחת הסצנות רבות העוצמה בסרט "האיש שנולד מחדש" (The Revenant) מ-2015 הגיבור, ליאונרדו דיקפרי בדמותו של סוחר הפרוות יו גלאס, נכנס אל גופת ביוון. לא במקרה הוא נכנס לשם ולא רק כדי לחמם את גופו מפני הקור המקפיא.

כניסה אל "תוך החיה" היא מהלך מוכר בתרבויות ילידיות רבות ומותר